

■ **Olqa Tokarçuk**

Olqa Tokarçuk (Olqa Navoya Tokarçuk) 1962-ci ildə doğulan məşhur polyak nasiri, şairi, dramaturqu və esseçisidir. 2018-ci ildə nüfuzlu "Buker" və ədəbiyyat üzrə Nobel mükafatlarına layiq görülüb. Nənələrindən biri ukraynalı olan O.Tokarçuk Sulexuv şəhərində doğulub, Varşava Universitetindən psixoloq diplomu alandan sonra Valjbxədə bir müddət psixoterapevt kimi işləyib. Hazırda Vrotslav şəhərində yaşayır.

Şeirlər kitabıyla ədəbiyyata gələn Olqa 1993-cü ildə "Kitab adamlarının yolu" adlı ilk romanını çap etdirib. 2008-ci ildə işiq üzü görün "Ora-bura qaçanlar" romanı ədəbi mühitdə böyük əks-səda doğurub və əsər Polşanın nüfuzlu ədəbi mükafatı "Nika"ya layiq görülüb.

10 illik aradan sonra həmin əsər ona Polşa yazırları arasında ilk dəfə "Buker" ödülünü də qazandırır. 2013-cü ildə Tokarçuk "Vilenitsa" ədəbi ödülünü alıb. Ötən il isə "Ölümlərin sümükləri üstədən keç kotanınla" romanı ilə onun adı "Buker" in növbəti qısa siyahısına düşüb.

Əsərləri dünyanın bir çox dillərinə çevrilən yazır Nobel alan sayca beşinci polyak yazır kimi adını artıq tarixin səhifələrinə yazıb.

Onu Saska Kempa qəsəbəsinə gətirən Petrovski nədənsə evə heç yan almadı, iki tini də geridə qoymaqla, Fransız küçəsinin başında maşını əylədi. Tərtəmiz yuyulmuş qara limuzin daha sonra ağacların sıx kölgəliyində gizlənsə də, həmin yoldan keçən hər kəs addımlarını qismən ləngitməklə, kuzovu bərq vuran bu maşını şübhə ilə süzməkdən özünü saxlaya bilmədi.

Yolun qalanını piyada qət elədi. Petrovski maşında qaldı, yayxanaraq oturub, ard-arda bir neçə siqaret tüstülətdi. Ağzındakı tüstünü yarıaçıq şüşədən bayıra üfləyərkən onun nə barədə düşündüyü S.-ə onsuz da belli idi. Yaxşı bilirdi ki, S. bir məşuqə saxla-

böyük bacıların adətən kiçik qardaşlarına göstərməli olduqları heç bir diqqət və qayğıni ondan əsirgəmirtilər.

Jenya onun gəlişinə həmişə sevinirdi. Bufetdən araş şüşəsi çıxaran Urşulya kişilərin hərəsinə bir qədəh içki süzdü. Bacılar özləri isə içməyirdilər. Bəlkə də, Jenya sırf bu üzəndən belə xoş-hallanırdı? Qədəhi birdəfəyə başına çəkməklə o, öz quruhal, qəhvəyi ləkələrlə örtülü əllərini bir-birinə sürtdüyü anlarda adama elə gəlirdi ki, onun bəmbəyaz dirnaqları incə bir təbəqə ilə örtülmüdü.

Hər iki qadın keçib divanda əyləşirdi və onların bir-birinə hədsiz oxşamaları sanki o an və qəflətən nəzərə çar-

Lobyaya falı

yır və vaxtaşırı ona baş çəkir, diqqəti çəkməsin deyə, onun adı kağıza büküldüyü o bağlamalar da həmin qadına çatasıydı. S. düşünürdü ki, hər halda məşuqə də təhlükəli şeydir, odur ki, sürücüsünün belə tədbirli davranmasını anlayışla qarşılayır, təbii sayırdı. Onsuz da çoxları məşuqə saxlayırdı, həm də hər kəs bundan az və ya çox dərəcədə agah idi.

Şlyapasını gözünün lap üstünə endirən S. plaşının da yaxalığını qaldırdı ki, üzü heç görünməsin. Tindəki kiçik dükənin yanından ötüb sola buruldu, demir hasarın yanıyla bir az irəliləyənə sonra doqquza çatdı. Ayaq saxlayıb, ehtiyatla həndəvərinə göz gəzdirdi. Əslində, o, bu hərəkətiylə diqqətləri öz üzərinə çəkə də bilirdi və kənardan baxan düşünerdi ki, bu kişi izinə düşənlərdən ehtiyatlıdır. Sonra qırıq-sökük beton ciğirə ot-alaq basmış həyat girdi və evin dar girişinə tərəf yönəldi.

Qardaşlarıyla birgə bir cüt bacı bu evin ikinci mərtəbəsindəki üçotaqlı, geniş bir mənzildə yaşayırdı. Onun gələcəyini ev sahibləri sanki əvvəlcədən bilir və həmişə buna hazırlıqlı olurdular. Ya da ki bu, ona belə gəlirdi. Çünki dəyirmi masaya boz rəngli kağız örtük artıq sərilmiş olurdu, boyu get-gedə qısalan kimyəvi qələm isə həmişəki yerində dururdu. Evin havasına döşəmə mastikasının və yeməyin – adətən sousun, tavada piylə isidilən kələmin – qoxusu çökürdü.

Ara-sıra qarılardan otağından musiqi sədaları yüksəlirdi, qrammofonda müharibəyə qədərki tanqolardan hansısa səslənirdi. S. kağıza bükülmüş hədiyyə paketini üzərində güzgü duran masaya qoydu. Adətən, bu bağlamalarda onun Mərkəzi Komitənin bufetindən əldə elədiyi "qənimət" ərzaqlar – qəhvə, amerikan şokoladı, kürü və vetçina bankaları, bəzən isə bir şüşə əsl fransız şərabi olurdu.

Artıq və qızardılan piy kimi qurumuş görünən pani Yadviqa heyranlıqla içini çəkərək, bu "qənimətləri" bir-bir masaya düzməyə başlayanda ucaboylu, yanaqları pörmüş digər bacı pani Urşulya onun çiyinin üstədən sovqatlarına göz qoyurdu. Ailənin yaşca ən kiçiyi sayılan qardaşları da hədiyyələrin tamaşasına dayanırdı, hərçənd bu "kiçiyin" də yaşı artıq yetmiş ötmüdü. Onu rüssayağı "Jenya" çağırın bu qadınlar

pırdı. Ağbircək və caydaq görünən hər iki bacı yaxalıklarına bəzək sancağı taxırdılar. Adama elə gəlirdi ki, bu bəzək əşyaları onların çöhrəsindəki sonuncu şux çalarları da çəkib, öz canına hopdurubdur, çünki hər ikisinin üzü solğun idi, sanki pudra qatı ilə örtülmüdü.

Jenya maraqlanırdı: "Hə, orada, o böyük dünyada yenə nələr baş verir?" S. də belə cavab verirdi: "Vəziyyət yaxşı deyil, amma yaxşıya doğru gedir". Beləcə, hava barədə, cürbəcür şayiələr, küçə söhbətləri, pəncərənin önündə yetişdirilən və heç vaxt bostanda ekilməyən pomidor şitilləri barədə başsız-ayaqsız bir söhbət baş alıb, gedirdi aralarında. Sonra Urşulya süfrəyə çay gətirirdi, adətən, xoşagəlməz bir dada malik bu çayı nədənsə məclis əhli guya ağız dadıyla içməkdən ötrü mütləq susmalıydı.

Dükəndən alınan və üstü şəkər tozuyla örtülü peçenyələri Yadviqa öz incə, uzun barmaqlarıyla sınıyə düzdüyü üçün qonağın iştahası tamam küsürdü. S. indiyədək bir dəfə də onların dadına baxmamışdı. Ona həmişə elə gəlirdi ki, bunlar - hər dəfə sınıyə düzüləndə, sonra yenə davadan qabaqki əyyama aid tənəkə qutuya yığılan, qonağın növbəti ziyarətinə qədər hansısa küncdə-bucaqda gizlədilən boyat peçenyələrdi.

Əslinə qalsa, Jenya ilə söhbət eləmək imkansız bir şey idi. Kişi yeri düşdü-düşmədi irişirdi. Qəfil yerindən sıçrayıb durur, elə o dəqiqə də otururdu. Alınına düşən bir çəngə saç onu hansısa naməlum xəstəlikdən qəflətən yaşlanan balaca bir oğlan uşağına bənzədir. Bütün bu qəribə məqamlara rəğmə, S. burada özünü heç olmayan qədər rahat hiss edirdi: çay içdikləri vaxt sərbəstləşir, köynəyinin üst düyməsini açıq, hətta pəncəyini də - köhnə dostlarıyla kart oynamağa gəlibmiş kimi - çıxarıb, öz stulunun başına keçirirdi. Sanki bric, bildiyimiz, adi bric oynamağa gəlmişdi bura.

Pani Yadviqa iri büllür külqabını ona tərəf itələyirdi və özünün ilk siqaretini tüstülətdiyi anlarda o, fərqi nə varırdı ki, içində dirçəlməyə bənzər, nə isə sirlə bir dəyişim başlanırdı artıq, sanki o, təkrar davadan əvvəlki vaxtlarına qayıdıb - hələ də cavandır, gələcəklə bağlı xoş xəyalları var, özünü hər cür qayğıdan

sərbəst, quş kimi yüngül hiss eləyir, ətrafında nələrin baş verməsindən asılı olmayaraq, su üzündəki bir mantar kimi həmişə və hər şeyin fəvqündədir.

Sonra kişilər, yeni o və Jenya, üstünə kağız örtük sərilmiş dəyirmi masa arxasında əyləşdilər. Qadınlar kiçik bir torbada gətirdikləri lobyaları qardaşlarının önünə tökəndən sonra təkrar keçib, divanda oturdular. Hər şey beləcə başladı. İçindəki həyəcanı yənən Jenya xeyli ciddi bir görkəm aldı. Qurumuş ovuclarını təkrar bir-birinə sürtdüyü zaman naxoş bir xışiltı duyuldu, sanki bununla o, insan bədəninin bir-biriylə incə dəri qatıyla birləşən sümüklərdən və xırda sümüklərdən ibarət olduğunu oradakılara nümayiş etdirməyə çalışırdı.

Bircə kəlmə də kəsmədən o, lobyaya dənələrini kağızın üzərinə töküüb, cüt-cüt ayırırdı, çəkib bir kənara qoydu. Bunu dəfələrlə təkrarlardı və o ara S.-i şirin yuxu öz cənginə almağa başladı. Xəyalən o, iş aləminə qayıtdı, dağınıq da olsa, sonuncu iş gününü xatırladı: iş otaqlarının kəşif qoxusunu, masanın böyründəki İran xalisindəki naxışı, pilləkəndə kiminsə ötəri gördüyü üzünü, imzalanacaq sənədləri, "Pşekrui" jurnalında çıxan krossvord üzərində baş sındıran Ritanın siluetini.

Qocanın mızıldamaları fonunda o, bu sadalanan obrazlar arasında gəzdi, doladı. Jenyanın barmaqları isə bir-birinə dəydicə quru, amma xoş çiqqıltı qoparan lobyaya dənələrini ayırmaqla məşğul idi. Hər dəfə bu cür məqamlar-

dəqiqliyə rast gəlirdi. Onun öncəgörmələri adətən bəsit, xırda şeylərlə bağlı olurdu: məsələn, S. mənzilinin açarlarını itirəcək və ya onun avtomobiliylə bağlı olan bir nəfər sayca iki dəfə artacaq" (sürücüsü Petrovskinin ailəsində əkilər doğulmuşdu az sonra) və ya S. ötəri də olsa, ilana çevriləcək (növbəti dilləşmələri əsnasında Rita ona çıxmırmışdı: "Vay səni, soyuqanlı ilan!"). Və sair, və ilaxır.

S.-i düşündürən də o idi ki, bütün bu təsadüflər axı nədən irəli gəlir? Bu dünyaya gərçəkçi biri kimi göz açıdığından o, həmişə düşündürdü ki, bu öncəgörmələrdə gələcəkdə baş verəcək bütün hadisələr bir rüşeym halında mövcuddur, sadəcə onların necə inkişaf edəcəyi hələlik sual altındadır. Digər dənəvər şeylərin – hələlik baş verməyən hadisələrin – əsl mahiyyəti isə lobyaya dənələrinə yaxşıca bəllidir. Maksimum dərəcədə mümkün sayılan hadisələr bir-birinə nüfuz eləməyə, bir-birini anlayıb-tanımağa qadirdirlər. O, qarşılaşdığı durumu özünə məhz bu cür izah eləyirdi: hər şeyi tam anlamağa da bir elə gərək yoxdur, çünki tam anlaşılacaq öncəgörmələr adama şübhəli də görülməyə bilər - axı gələcək hələlik gəlməyibdir ki, onun haqqında durub, nələrə danışasan.

Jenyanın dilindən qoparılan o üstüörtülü metaforalar da məhz bununla izah olunmalıydı. 1953-cü ilin fevralında, ya da yanvarın sonunda qoca "onun həyatındakı hər şeyin yaxşıya doğru dəyişəcəyinə səbəb olacaq görünməmiş ölüm"dən söz açmışdı. O vaxt S. hansısa uzaq qohum və onun qoyub gedəcəyi miras barədə düşünmüşdü. Bu, onun ağına gələn ilk fikir idi, üstündən xeyli keçincə isə söhbətin məhz Stalinin ölümündən getdiyi ortaya çıxmışdı.

Bir il sonra isə S. beşinci mərtəbədə ikinci köçdü və artıq qara limuzində işə gedib-gəlməyə başladı, Rita isə yeni, iri mənzildə özünü əvvəlkindən xeyli bəxtəvər hiss elədi. Hə, indi nə olsun ki, hər şey bütün bu yaşananlardan sonra ortaya çıxmışdı və Jenyanın o qəribə sözlərinin mənası məhz aradan müəyyən zaman ötdəndən sonra anlaşılmalıydı?!

S. düşünürdü: "Bu cür biliklər mənim nəyimə gərəkmiş axı? Postfaktum şərtiylə öz qanuni qüvvəsinə minən və artıq hər hansı şəkildə mənə müdaxilə imkanı verməyən bir gələcəkdən xəbər tutmamın nə mənası var ki?!"

Bir dəfə Rita ilə birgə mətbəxdə konyak içdikləri zaman (qadının əynində tovuquşu təsvirli xələt, ayaqlarında isə pomponlu çəkələklər vardı, hər yerdə olduğu kimi, qadın mətbəxdə də öz aktrisalığından heç qalmırdı) o, fərqi nə vardı ki, bu qadını gələcək ümumiyyətlə maraqlandırmırdı. Nələrin baş verib-erməyəcəyi onu yerli-dibli narahət eləmir. Onun nəzərində əsas şey - mənə idi, gedilən yön idi. Ümumi nizam idi vacib olan.

S. ondan soruşurdu ki: "Bütün bu yaşananlarda hansısa bir nizam varmı görün?" Rita da siqaret yandıraraq belə cavab verirdi: "Var və bunu sən özün tapıb-yaratmalısən". Ancaq S. bununla ondan əl çəkən deyildi: "Ali, ümumi xarakterli və imkanlarımızın fəvqündəki bir nizamı soruşuram ey mən?" Qadın da Mərkəzi Komitənin bufetindən alınıb gətirilən konyakdan ağız dadıyla bir qurtum alıb, burnunun altından mızıldanırdı: "Hə-ə, indi anladım nəyi deyirmişsən... sən tarixi ədalət, siniflərarası mübarizəni-filanı qəsd edirsən... Özünü axmaqlığa qoymusan ha deyəsən?"

O, arvadına Jenyadan söz açmağa bilməzdi. Hətta qadın onun barəsində heç nə bilmirdi də. Jenya bir sirr kimi, başaşağılığı gətirəcək bir şey kimi gizli tutulmalı, bir topa ədəbsiz foto kimi siyirmənin lap dibində saxlanılmalıydı sanki.

Ara-sıra Petrovskiyə bir şüşə şampən şərabi və ya yarımkiloluq qəhvə paketi verərəkən S. heçcə nə demirdi. Özünə də bəlliydi ki, Saska Kempaya bu gediş-gəlişləri onun karyerasını zədələyə bilər: onu casusluqda, xarici kəşfiyyatın (Jenya təqətsiz bir qoca olsa da!) agentliyə görüşməkdə itiham edə bilərdilər.

Davami səhifə 15-də

Deyərdilər ki, məhz lobyaların köməyi ilə o, qarşı tərəfə hansısa gizli bilgiler ötürür, açdıqları bu lobyaya falı isə xalq hökumətinə qarşı aparılan düşmənlə fəaliyyətdən başqa bir şey deyildir.

Qocalara növbəti dəfə baş çəkəndən sonra evə döndən S. insanın ümumiyyətlə gələcəyə boylanmaq imkanı barədə düşündü: bu niyyətin mümkünlüyü ona çətin, hətta tamamilə imkansız görünürdü, çünki "zaman" deyilən şey üçölçülü fəzədə, A nöqtəsindən B-yə doğru və yeganə mümkün yolla irəliləyirdi, həm də axı realıq zəif obyektiv şəkildə mövcuddur. Fikirinin axarı pozulduğu üçün o, təkrarlayırdı: "obyektiv şəkildə, hə, obyektiv", çünki gələcəyi öncədən görməyin mümkünlüyünə inanmağın elə özü də hədsiz dərəcədə qorxunc gəlirdi ona.

Bir qədər bu məsələyə köklənincə, o, qəfildən və təlaşla anladı ki, dünyada zahiri və sərt bir nizam mövcuddur, ona hər hansı şəkildə müdaxilə isə imkansızdır, məhz bu ali nizam bizləri idarə elədiyindən nəyin vacibliyinə, ya qeyri-vacibliyinə də biz tam sərbəst qərar verə bilmirik. Görəsən, niyə öz mənzilinin açarlarını itirməsi onun karyera yüksəlişi və ya xaricə ezamiyyəti ilə müqayisədə daha adi bir şeydir, hə? Beymə Petrovskinin əkil çəğaları növbəti plenum sonrası Mərkəzi Komitənin tərkibindəki dəyişikliklərdən daha az əhəmiyyətə malik idi ki? Ya da Ritanın ona bəslədiyi kor-koranə nifrətdən qaynaqlanan, o mənə: "Vay səni, soyuqqanlı ilan!" nidəsi Stalinin ölümündən sonra yaşanan dərin çətinlikdən daha əhəmiyyətsiz idi ki? Bəlkə, həqiqətən də, biz dəyərlərin üstünlük sıralamasından xəbərsizik: yaxşı, bəs onda biz necə yaşmalı və nəyi əsas saymalıyıq axı? Əgər gələcəyi görmək bunca imkansızdırsa və Jenya onun başını piyləyirdisə, onda S. niyə özünün əl boyda bir uşaq kimi aldanmasına razı olurdu? Deməli, əslində, heç bir gələcək-filan yoxdur və insanın da içində olduğu zamandan dışarıya boylanması imkansızdır.

Sadəəcə sənin gördüyün işin bir nəticəsi ola bilər. Belə olan halda onun Saska Kempaya gəliş-gedişləri sadəcə psixoloji bir ayındır, uydurma bir təhlükəsizliyə sığınmaqdır, bir növ kilsəyə getmək kimi bir şeydir. Ya da bunun daha bəzər yozumu var: bizlər – indiki zamanın əsirləriyik, xaosa qurban verilən ət kündələriyik, başqa insanların xəyallarının qurbanıyıq, kor-koranə şəkildə vurnuxan lemminqlər sürüşüyük.

S. bu barədə düşünməyə çalışırdı. Mindiyi limuzin Saska Kempayı tərk edib, Vislanın qarşı sahilinə keçdiyi müddət ərzində o, Jenyanın da, onun bacılarının da varlığını hər vaxtlə unutmağa çalışırdı. Ponyatovski körpüsüylə geri döndüyü vaxt bəzən, həm də özünə çox da güvənmədən, qərara gəlirdi ki, bir daha o Jenyanın ziyarətinə getməyəcək.

Ancaq aradan bir-iki həftə, bəzən də bir ay ötəndə, içini qarşısızalmaz bir istək təkrar bürüyəndə – adətən içini tərgidən birisi də özünə qoyduğu yasağı beləcə poza bilir – o, Petrovskiye: "Saska Kempaya sür" deyirdi və onlar həmin axşam çarəsizliyin növbəti payını dadmaq üçün o qəsəbəyə yollanırdılar: "Axı, lənət şeytana, nəyə can atıram, nə istəyirəm mən?"

Səhəri gün iş gələndə ayaqlarının altına diqqət yetirməklə geniş, mərmər pilləkənləri qaçaraq çıxdı o, rastına çıxan göy kostyumlu kişilərlə sadəcə başını tərpətməklə salamladı. Kabinetinə girən kimi başı kağız-kuğuza qarışdı, ancaq içindəki bir hissə durmadan ona deyirdi ki, burada ikən o, əsla öz yerində deyildir, bu iş-gücə qatlaşmaqdan və hər səhər öz içindəki hansısa xüsusi bir mancanağı hərəkətə gətirməkdən ötrü özünü hədsiz dərəcədə gərməyə məcburdur.

Əslində, əyləşdiyi bu dəbdəbəli kabinet ona refleksiv-əsəbi bir əsnəmə, psixoloji cəhətdən izah olunmaz, ziddiyyətli bir hissə – ölmüclü qüssə aşılayırdı və buna da heyvani bir qorxu qarışmışdı. Bu qəribə qarışım onun iş gününün ilk saatında möhkəm tələməsinə və köynəyini onun eynisiylə məcburən dəyişməsinə gətirib çıxarırdı: əzilməsin deyər, Ritanın xüsusi səliqəylə qatladığı həmin köynəyi o, öz portfelində işə gətirirdi. Katibəsinə hamıdan az güvəndiyinə görə isə, otağın qapısını arxadan bağlayırdı ki, o qadın bu köynək dəyişmədən xəbər tutmasın.

Bir qədər sonra köynək ilə bədəni yavaş-yavaş bir-birinə isinişdi, onlar təmas yoluyla tapışdılar: içdiyi bir qədəh konyak və çəkdiyi bir neçə siqaret isə buna bir az da tezləşirdi. Hətta bayaq qapıldığı o hissənin adı nevrasteniyadan, hədsiz yorğunluqdan irəli gəldiyini də düşünməyə başladı. Öz-özünə təkrarlayırdı: "Bu da keçəcək, öz xoşuyla keçib gedəcək". Və keçib getdi də.

Artıq sakit və gümrah bir halda, öz qələbəsinə dərin inam hissiylə o, pəncərəyə yanaşdı, Mərkəzi Komitənin qarşısındakı, insanların qaynaşdığı yol kəşməsinə göz qoymağa başladı. Yol hərəkətinin – bəlkə bənzər şey elə bütün dünyaya üçün də keçerliyi – necə bəsit qaydalarla idarə olunduğunu buradan görə bilirdi: yaşıl və qırmızı işıqlar həm sirlə, həm də dəqiq bir ahənglə dəyişir, xaosun tən ortasında dayanan, hərəkət nizamlayıcısı isə, eynilə bir mələk kimi, insanlara doğru yolu göstərirdi.

Şkaf

Burada məskunlaşandan sonra biz bir Şkaf satın aldığımız. Tünd rəngli və köhnə bir şey idi bu, qiyməti isə komisiyon mağazadan evə qədərki daşınma xərcindən daha ucuz idi. İki qapısı bitki naxışlarıyla bəzədilmişdi, üçüncü qapı isə şüşəliyi və evə gətirdiyimiz müddətdə həmin şüşə bütün şəhəri özündə əks etdirmişdi. Həmin qapı yolda açılmasın deyər, onu iplə sarımağa gerek duydum. İlk dəfə məhz onda, yeni Şkafın düyün düşən ipiylə əlləşəndə, mən özümü çıxılmaz bir vəziyyətdə hiss elədim. Onun taxta səthinə, ev təsərrüfatı üçün təzəcə alınmış bir inək kimi məhrəblərlə sığallayan R. demişdi:

- Bu, bizim qalan mebellərə hədsiz uyacaq, görəsən.

Əvvəlcə bu Şkafa dəhlizdə yer tapdıq – bir mənada bu, yataq

bir iş-güc qalmayıb. Hər şey artıq yerbəyer idi, bütün tozlar silinib alınmışdı. Kürəyimi sobaya söykəyib, isindiyim vaxt nəzərlərim əl işi salfetlərə sataşdı. Onların iplə hörlümlü naxışlarında nə isə bir pozulma gözə dəyirdi. Onların qumaş qismində sanki kimsə qəsdən dəliklər açmışdı. Həmin dəliklərin arasından keçən baxışlarım Şkafa ilisincə, mən həmin o yuxunu xatırladım və anladım ki, ondakı sükuat bizə aşılardan da bir Şkaf imiş.

Həmin an onunla üz bəzə qalmışdıq, ona nisbətən mən zərif, oynaq və müvəqqəti bir varlıq təəssüratı bağışlayırdım. O isə sadəcə öz-özünün təcəssümüydü. Həm də necə var idisə, eləydi. Barmaqlarımı onun cilasını getmiş dəstəyində gəzdirdiyim an Şkafın qapılarını qarşımda laybalay açıldı. Orada öz donları

dünyamıza girməzdən öncə ona uyğuladığımız bir karantina tədbiri sayılmalıydı. Zamanın dağdıcılığına qarşı güvənə bir peyvənd saydığımız skipidarı (texniki bir yağ növünü – A.Y.) mən onun səthində sezdirdim ən xırda dəliklərə də fısqırdım. Öz təzə məskənə uyğunlaşan Şkaf o gecə cırılda- mağa başladı. Görünür, bu, ona daraşan gəmirici böcəklərin ah-naləsiydi.

Sonra biz öz köhnə mənzilimizi yenidən qurmağa girişdik. Döşəmədəki bir dəlikdə mən dəstəyində svastika işarəti oyulan bir çəngəl tapdım. Taxta lövhənin altından boy göstərən saralmış qəzet səhifəsində isə oxuya bildiyim yeganə söz "proletarlar" oldu. R. pəncərələri laybalay açdı ki, pərdələri asa bilək, elə həmin an şəhərdə nümayiş keçirən kömürçü orkestrlərinin qopartdığı küy qəfil içəri doldu.

Şkafın da yuxularımıza şərik olmağa başladığı o ilk gecə gözümüzə heç yuxu getmədi. Yuxusu ərsə çəkən R.-in əli elə hey mənim qarnımı oxşadı, durdu. Sonra hər ikimiz eyni yuxunu gördük və o vaxtdan bəri yuxularımız bir-birinə bənzəməyə başladı. Yuxuda biz görünməmiş bir sükuat ələminə düşürdük və oradakı hər şey, eynilə mağaza vitrinlərindəki kimi, donub qalırdı və başqa yerlərə heç can atmadığımız üçün biz o sakitlikdə özümüzü hədsiz bəxtəvər sayırdıq. Səhərlər isə yuxumuzu bir-birimizlə bölüşməyə də ehtiyac duymurduq, çünki hər şey elə sözsüz də bəlliydi. O vaxtdan bəri yuxularımızdan danışmağı da tərgitdik, getdi.

Günlərin bir günü məlum oldu ki, daha bu mənzildə görülecək

erələrdən günün şəfəqi gözümüzə çarpırdı, "nə axşamlar" duasında günəşin ağır-ağır batışını izləyə bilirdik, "nə gündüzlər" duasında adi məişətə xas məqamlar – hayküy, qaynaşma, milyonlarca mənasız cəhd və çabalama - vardı. "Hər zaman dadıma yetiş" duasında uçurum kənarında irəliləyənləri hansısa mələyin qoruduğu sezilirdi, "Ruhumu və bədənim qoru, hifz elə" duasında "Ehtiyatlı ol, kövrəkdir" xəbərdarlığı yazılan karton qutular diqqətimizi çəkirdi bizim, "Mənə o əbədi dünyanı nəsib elə, amin" duasında isə Şkafın dərinliyində asılan qadın libasları düşürdü yadıma.

Həmin vaxtdan bəri Şkaf hər gün mənə özünə cəzb elədi, çünki yataq otağımızdakı nəhəng bir sığınacaq xatırladırdı mənə. Əvvəl-əvvəl R.-in evdə olmadığı vaxtı, yəni axşam toranının düşdüyü saatları orada keçirirdim. Sonradan isə ən vacib işləri – alış-verişi, camaşır yumağa hazırlığı və ya önəmli zəngləri – səhər açılan kimi bitirib, Şkafa girir və qapını arxamca səssizcə örtürdüm. Orada, içəridə oturduğum zaman günün hansı vaxtında, ilin hansı fəslində, ümumiyyətlə, hansı ilin içində olmam hər hansı mənə daşımırı. Orada həmişə həlim, məxməri bir ab-hava vardı. Yeganə qıdam isə... öz nəfəsim idi.

Bir gecə mən kəşif hava qədər canımı sıxan yuxumdan qəfil oyandım və o bir kişiymiş kimi o Şkafa məhrəm ünsiyyət qurmaq niyyətinə düşdüm. Öz əlaqəmlə R.-in bədənində nəyi var sarmaş-b-dolaşdım və bu vəziyyətdə qalmaqdan ötrü ondan çılğınca, bərk-bərk yapırdım. R. yuxulu halda nələrsə deyirdi, ancaq bunların mənasını tutmaq, yaxalamaq imkansız idi. Ən nəhayət, bir gecə onu silkələyib oyatdım. O, isti yatağına əsla tərk eləmək istəmədi. Odur ki, onu ardımca çəkib apardım və biz gəlib Şkafın önündə dayandıq. Həmin vaxt Şkaf mənə güclü, təmkinli və cazibədar görünürdü.

Barmaqlarım onun şümal dəstəyinə toxunanda Şkafın qapıları qarşımızda taybatay açıldı. Onun içində bir aləm yer var idi. İçəridəki güzgüdə hər ikimiz əks olunurduq və bədənimizə xas formalar qaranlıqdan sıyrılaqla, diqqətimizi çəkirdi. Əvvəlcə daralan və qırıq-qırıq gedib-gələn nəfəsimiz az sonra ortağ bir ahəng düşdü və onunla aramızdakı bütün fərqlər ortadan qaldı. Şkafın içində, üz bəzə oturduq. Aramızda asılan paltarlar bir-birimizin üzünü görməyə heç imkan vermirdi. Biz içəri girəndən sonra Şkaf öz qapılarını bağladı. Beləcə, orada məhrəm bir sığınacaq tapdıq.

Oradan bayıra əvvəlcə R. çıxdı – dedi nələrsə almalıdır, vacib iş olduğunu bəhanə gətirdi. Ancaq sonradan bu səylərimiz lap dözülməz oldu. Günlər uzandıqca uzandı. Ara-sıra küçədən kömürçü orkestrlərinin çaldığı boğuş musiqi sədaları deyirdi qulağımıza. Günəş isə doğub-batmağından qalmasa da, pəncərələrin onun nurunu otağa cəlb eləmək yolundakı bütün cəhdləri boş çıxırdı. Mebellərin, salfetlərin və farforların üzərini getdikcə daha qalın bir toz təbəqəsi örtürdü, mənzilimiz isə zülmətin cəngindən heç cür qurtula bilmirdi.

Dilimizə çevirdi
Azad Yaşar